

ցարար կը դաւաճանեն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան զոյութեան դէմ: Ի՛նչ ալ եղած ըլլան հիմայ քաղաքական կեանքին պայմաններն ու պահանջները երեանի մէջ, Մայր Աթոռը պէտք է մնայ ԼՂՄիածնի մէջ: Եւ մեր, այսինքն արտաքոյ Հայաստանի, սիւիւաքի մէջ զտնուոյ Հայութեան սրբազան պարտքը պիտի ըլլայ թէ թիկունք ըլլալ Մայր Աթոռին որ մնայ հո՛ն, իր պատմական պատուանդանին վրայ և վայելէ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բովանդակ զաւակներուն սէրը, քաջալերանքը և զործնական օգնութիւնը:

Հոգելոյս Գուրեան Արքայանին ալ կարծիքը և կամքը այս եղած էր երբ Մայր Աթոռը Արտաք փոխադրելու անխոհեմ խօսքերը կը լսուէին:

ԼՂՄիածինը խորհրդանշանն է Ամենայն Հայոց միութեան. ԼՂՄիածինը պատմական յօդակայն է ի սիւիւոս աշխարհի ցանուցիր հայ եկեղեցիներու. ԼՂՄիածինը այսօր կը զտնուի Հայաստանի սրտին վրայ: Մայր Աթոռը իր բուն տեղն է հիմայ և պէտք է որ հո՛ն մնայ:

Երանի՜ թէ բովանդակ հայ մամուլը արձագանգ տար սա՛ նշանաբանին. — ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՐ ԷԶՄԻԱՆԻ ՄԷՁ ԱՅԺՄ ԵՒ ՄԻՇՏ:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԼԱՍԵՐԱԳԻՈՒԹԻՒՆ

Մերձաւոր դարերուն մէջ ալ քրիստոնէութիւն և քրիստոնեաներ հալածուած են ոչ-քրիստոնեայ կառավարութեանց կողմէն: Բայց պատմութիւնը միայն քսաներորդ դարու մէջ է որ կ'արձանագրէ կրօնքի հալածման անհաւատալի իրողութիւնը Ռուսիոյ նման խորապէս կրօնական երկրի մը մէջ՝ նոր կառավարութեան կողմէն: Ռուսիոյ մէջ հալածանքը ուղղուած է կրօնքի դէմ ընդհանրապէս, և որովհետեւ տիրող կրօնքը քրիստոնէութիւնն է այդ լայնատարած երկրի սահմաններուն մէջ, հաւասարապէս կը հալածուին ռուս, հայ, վրացի եկեղեցիներ: Անաստուածութիւնը պաշտօնապէս կը քաջալերուի և կը ջատագովուի քրիստոնեայ Ռուսիոյ ամէն կողմը և ազգայնութեան բոլոր ազգականները չէզոքացնելու և վերջնելու համար անխտիր ի գործ կը դրուի ամէն միջոց: Տարակոյս չկայ որ կրօնքը չի վերնար մարդկութեան մէջէն, ոչ ալ կը ջնջուի Ռուսիոյ մէջ, և Քրիստոնէութիւնը, որ բազում հալածանքներէ անցած կրօնք մըն է, կը մնայ իր խմորով իսկ կրօնական մարդկութեան մէջ: Բայց ստույգ է նաեւ որ կրօնքին դէմ մղուած այս անորակելի հալածանքը իր հետքերը կը թողու, մանաւանդ նորհաս սերունդին մէջ, որուն կը ջամբուի բոլորովին անկրօն կրթութիւն մը և անաստուած գաստիարակութիւն մը:

Քրիստոնեայ աշխարհը անշուշտ վրդոված է հանդէպ այս իրականութեան. իսկ քրիստոնեայ պետութիւններ, իրենց անտեսական և քաղաքական շահերու դիտակէտէն միայն կը նային իրողութիւններու վրայ, և իրրեւ սկզբունքի խնդիր, չեն խօսիր իսկ իրենց հաւատացած կրօնքին (Քրիստոնէութեան) դէմ

եղած նախատինքին և հալածանքին վրայ, երբ, զոր օրինակ, կը վերահաստատեն իրենց գիւանադիտական յարաբերութիւնը Խորհրդային Ռուսիոյ անկրօն ու անաստուած կառավարութեան հետ:

Ռուսիոյ մէջ տիրող սղաշտօնական հալածանքին չափ նշանակութիւն ունի նաև անհաւատութիւնը իր բոլոր ձևերով եւ երեւոյթներով, որ կը ծաւալի քրիստոնեայ ուրիշ աշխարհներու մէջ: Մտքի և խղճի ազատութեան սկզբունքով, ուէ թշնամանքի եւ հալածանքի չենթարկուիր անհաւատութիւնը այդ աշխարհներու մէջ, զոր օրինակ, Եւրոպայի կամ Ամերիկայի կառավարութեանց կողմէն. փոխադարձաբար անհաւատութիւնն ալ սղաշտօնական հալածանք մը չունի կրօնքի դէմ: Եւ միայն եկեղեցին է որ իր բեմով և իր մամուլով կը մաքառի անհաւատութեան դէմ:

Եւ այսօր ալ երկու մեծ, Լատին և Անկլիքան, եկեղեցիներն են որ ձայն կը բարձրացնեն Ռուսիոյ մէջ սղաշտօնապէս մղուած կրօնական հալածանքին դէմ: Լատին եկեղեցին, Ս. Պապին հեղինակութեամբ, որ տեսականօրէն քաղաքական կշիռ մըն ալ ունի այսօր, ուղղակի կը հասցնէ իր բողոքի ձայնը պօլեմիկ կառավարութեան, իսկ Անկլիքան եկեղեցին կը բողոքէ իր կառավարութեան և կը պահանջէ անկէ որ իր գիւանադիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու և ամրացնելու համար պօլեմիկ կառավարութեան հետ, պայման դնէ հալածանքին դադարումը:

Այս բոլորը, իրենց ցոյցի կամ բողոքի ձևին մէջ, ազէկ նշաններ են, եթէ նոյն իսկ դործնական կշիռ մը չունենան գիւանադիտական նժարին մէջ:

Սակայն ի՞նչ կ'ընեն քրիստոնեայ եկեղեցիներ համերայնաբար քրիստոնէութեան սպառնացող չարիքը խափանելու կամ չէզոքացնելու համար: — Այս հարցումին պատասխանն է ցաւալի «ոչինչ» մը:

Լատին եկեղեցին, ըստ իր վաղեմի ուղղութեան, և եթէ ուզէք՝ քաղաքականութեան, կ'աղօթէ և կ'աշխատի որ բոլոր աշխարհ քրիստոնեայ ըլլայ, բայց լատին fr̄husnեայ. այսինքն՝ բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներ, եթէ կարելի է, մանեն հոռոմի փարսիք և ըլլան «մի հօտ և մի հովիւ»: Հիմայ մանաւանդ, Վատիկանի քաղաքական իշխանութեան վերածանաչումէն ի վեր, Լատին եկեղեցին ամէն կողմէ և ամէն կերպով ինքզինք ուժովցած կ'ղգայ, այնպէս որ նոր ոգեւորութեամբ լարած է ան իր բովանդակ ուղղորդութիւնը և կաղմակերպած ու գործի մղած է իր ոյժերն ու միջոցները մէկ կողմէն պաշտպանելու համար իր իսկ ժողովուրդները ընդդէմ կրօնական այլասերումի վրտանդին, և միւս կողմէն ալ «հոգիներ շահելու» ուրիշ քրիստոնեայ եկեղեցիներու մէջէն:

Ս. Պապին վերջին կոնգակը, ուղղուած լատին եկեղեցւոյ բոլոր ժողովուրդներուն, շատ նշանակալից էր. որովհետեւ Ն. Սրբութիւնը կը դատապարտէր ոչ-կաթոլիկ դաստիարակութեան բոլոր կերպերը, և բացարձակապէս կը յայտարարէր որ կաթոլիկ եկեղեցւոյն զաւակները կրթուելու են կաթոլիկ դպրոցներու մէջ. Գաղաքակիրթ աշխարհը զարմանքով լսեց պապական սրտղամը:

Վատիկանի պալատին քաղաքական իշխանութեան վերածանաչումին հետեանքով — ս'ըչափ ալ տեսական եղած ըլլայ ան իրականութեան մէջ — այնչափ խանդավառուած կ'երևի Ս. Ղաղարի միջնորդած որ Բազմալիւպը ապշեցու-

ցիւ յայտնութիւններ կ'ընէ հայ ժողովուրդի քաղաքական կեանքին վերաբերած ման ազդակը երազելով Հոռոմի մէջ, — «Եթէ կայսերական Հոռոմը տուաւ անգամ մը ինն դարերու մէջ Հայաստանի արքայական քաղը. եթէ պապական քրիստոնէայ Հոռոմը տուաւ վերսին միջին դարերու մէջ Հայաստանի արքայական քաղ մը, վստահ եղէք որ այսօրուան Ռադդի պապին եւ Մուսոլինիի Հոռոմն ալ, իր միացած ու բարդուած ուժերով Վասիլականի եւ Քուիրինալի, այսօր աւելի եւս կարող է տալու երրորդ անգամ մ'ալ Հայաստանի արքայական քաղ մը (Բագմալէպ, 1929, Նոյեմբ.-Դեկտ. էջ 377):

Արդեօք Վատիկանի եւ Քուիրինալի արտօնութեամբ երաշխաւորուած ծանրակշիւ յայտարարութիւնն մըն է այդ որ կ'ուղղուի ջարդուած եւ տառապեալ հայութեան երեսին, եթէ ոչ տաքուկ եւ անվրդով խցիկի մը երազներուն մէջ հռետորական պատրանք մը պարզապէս, որ կուզայ պահ մը ծիծաղներ գծելու դէմքերու վրայ...

Ամէն պարագայի մէջ իրողութիւնը այն է որ Վատիկան, Քրիստոնէութեան դէմ մղուած հայտածանքը խափանելու համար միայն կը բողոքէ ու կ'ազօթէ, իսկ եկեղեցական համերաշխութեան պէտքն իսկ չուզեր հասկնալ, քանի որ ան ինքզինքը կը դառնի միակ ճշմարիտ եկեղեցի եւ ուրիշ եկեղեցիներու դոյրութիւնը իրեն համար պատմական սխալ մըն է, արդիւնք հերձուածնելու, որոնց փրկութիւնը կախուած է իրենց միացումէն Հոռոմի եկեղեցւոյն հետ:

Կը մնան միւս եկեղեցիներ, որոնց համերաշխ գործակցութիւնը հակակրօնական ձեռնարկներու եւ ազդեցութիւններու դէմ, պիտի ոգևորէր եւ պիտի ուժաւորէր զիրենք: Հասարակաց է խնդիրը. մասնաւորապէս այս ինչ կամ այն ինչ եկեղեցւոյ դէմ չէ հալածանքը. կրօնքի դէմ է, եւ մեր պարագային՝ քրիստոնէութեան դէմ:

Բոլոր քրիստոնէայ յարանուանութիւններու համերաշխ գործունէութիւնը հասարակաց դատի մը պաշտպանութեան համար ստոյգ քաջագործութիւն մը պիտի ըլլար, եւ պիտի ըլլար մանաւանդ քրիստոնէական եղբայրութեան ու գիւնի զարգացման եւ աշխուսեցման բարձրագոյն առաջնոյցը: Բայց այսպիսի համերաշխութիւն մը պէտք է դոյանայ զօրաւոր, հարուստ, հալածանքի վայրերէն հեռի, քաղաքական ազատութեան մէջ անվրդով ու անսասան մնացած եկեղեցիներու ձեռներկցութեամբ:

Մենք ակրող ընդհանուր կացութիւնը այդպէս բացատրելէ ետքը կը փափաքենք խօսիլ հայ յարանուանութիւններու համերաշխութեան վրայ:

Հայ ժողովուրդին մէջ ալ կայ այսօր ոյժ հոսանք մը հանդէպ կրօնքի, անտարբերութեան եւ անհաւատութեան ձեւերուն տակ: Իսկ Հայ եկեղեցւոյ զաւակներուն մէջ, զոր օրինակ, կան այնպիսիներ, որ իրենց Մայրենի եկեղեցւոյն վրայ ազդային գիծեր մը կը տեսնեն միայն եւ անոր համար կը բարեհաճին հետաքրքրուիլ եկեղեցիով: Կրօնքը, աղօթքը, քարոզը, աւետարանը կը չզայնացնէ զիրենք: Եկեղեցին աղօթքի տունն չէ անոնց համար, այլ կուսակցական, անհատական շահեր եւ դիրքեր ապահովելու միջոց մը: Այսպիսիներ, բնական է, եկեղեցի չեն երթար, ընդհակառակը կը ծիծաղին դացիներուն վրայ: Այսպիսիներ չեն ուզեր որ նոյն իսկ իրենց Մայրենի եկեղեցին բարեկարգ եւ պայծառ ըլլայ, գոնէ չեղծելու

ՆԵՐՔԻՆ
ՀԱՆՍՏԱՆՔԸ

Համար այն ազգային զիծերը, որոնք արժէք մը ունին իրենց աչքին: Չեն ուզեր որ ժողովուրդը իր մեծով պղտիկով դատաւարակուի իր Մայրենի եկեղեցւոյն կրօնական ոգիով և հայեցի շունչով: Եւ այս բոլորը ներսէն անձայն հալածանք են: Պօլսէմիկութիւնը յայտնի համարձակ կ'ընէ իր հալածանքը, որուն դէմ սաստիկ պայքար կը մղեն բոլոր անոնք, որ Ռուսաստանէն դուրս, իրենց կեանքով և դործով միեւնոյն հալածանքը կ'ուզեն ներսէն իրենց ազգային և Մայրենի եկեղեցւոյն դէմ:

Վերջապէս հայ ժողովուրդի ծոցին մէջ — առանց յարանուանական խտրանքի — տեսակ տեսակ ցաւալի իրողութիւններ կան, անտարբերութեան, անհաւատութեան ձեւերուն տակ, որոնք ներքին հալածանքներ են:

Եւ դեռ եկեղեցիներու այս վիճակին մէջ մարդորսութեան ակտաժէտ մը տայնութիւնն ալ, որ իր կարգին անարգանք մըն է Աւետարանի դէմ և ուրացումը քրիստոնէական այն մեծ սկզբունքին, որուն համեմատ Տէր Յիսուս-Քրիստոս ըսաւ. «վ որ մեղի հակառակ չէ, մեր կողմն է»:

Որպէս զի աշխարհը խարբալով կրօնական անտարբերութեան և անհաւատութեան դէմ հայ եկեղեցիներ կարող ըլլան պաշտպանուիլ, պէտք է որ անոնք համերաշխ դործակցութիւն մը ստեղծեն իրենց մէջ, մէկ ճակատ կազմելով հասարակաց թշնամիին դէմ:

Վասն զի այնպիսի կարեւոր խնդիրներ կան այսօր հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ, կրօնքի և եկեղեցւոյ տեսակէտներէն որ միեւնոյն են բոլոր յարանուանութիւններու համար: Այսպէս անտարբերութիւնը, անհաւատութիւնը, նոր սերունդին կրօնական դատաւարակութիւնը, եկեղեցի երթալու պարտքը, կիրակիի պահպանութիւնը, ամուսնական կեանքի յարգը, սեռային սրբութիւնը, զլիսաւորներէն քանի մը կէտեր միայն յիշած ըլլալու համար, որոնք հասարակաց են, այսինքն՝ վտանգը հաւասարապէս վտանգ է բոլոր եկեղեցիներու համար ալ:

Արդ, միջեկեղեցական հասկըցողութեամբ և կրօնական համերաշխ դործակցութեամբ միայն կարելի է հեռացնել այդ վտանգը:

Եւ որպէս զի հնարատոր ըլլայ դործակցութեան ապահով զեռնի մը վրայ քով քովի գալ, հարկ է հրաժարիլ մարդորսութեան բոլոր յայտնի և գաղանի կերպերէն: Կատարեալ յարգանք և անկեղծ՝ վերաբերմունք եկեղեցիներու հանդէպ: Իւրաքանչիւր եկեղեցի հաւատարիմ իր պատմութեան և իր աւանդութեան, իր ոգւոյն և իր սկզբունքներուն, պէտք չէ յաւակնութիւններ անուշանէ իր մէջ իրրեւ լաւագոյն եկեղեցի քան միւսը: Այս յաւակնութիւնն է որ մարդորսութեան կը մղէ զինքն: Պէտք է վերջ տալ այսպիսի մտայնութիւններու: Ամէն մարդ իր եկեղեցւոյն մէջ թող մնայ, և իր եկեղեցւոյն մէջ ցոյց տայ թէ ինքն է ընտիր քրիստոնեայն: Ասիկա համաձայն է Աւետարանի ոգւոյն և պարկեշտութեան սկզբունքին: Մարդորսութիւնը ահաւելի նախատինք մըն է Քրիստոնէութեան դէմ: Հայ եկեղեցիներ պէտք չէ այդ նախատինքը ընեն իրարու դէմ: Եթէ կան այնպիսի քրիստոնեաներ, որ քաջութիւնը ունին Աւետարան քարոզելու եւ Տէր Յիսուս-Քրիստոսը ծանօթացնելու ուրիշներուն, թող երթան այն ժողովուրդներու մէջ:

ԱՊԱՆՈՎ
ԳԵՏԻՆԸ

որոնք չեն լսած Աւետարանին պատգամները և անձանօթ են Փրկչին անուան և գործերուն : Ատ է իրական առաքելութիւնը :

Երբ անգամ մը կը պարզուի այս հասկացութիւնը, ինքնին կ'ստեղծուի վստահութիւնը եկեղեցիներու միջև և կը պատրաստուի ապահով գետինը գործակցութեան, ուր ձեռք ձեռքի տալով գործակից եկեղեցիներ կրնան կրօնիլ այն իրական վտանգին դէմ որ կ'սպառնայ քրիստոնէական կեանքին և բարոյականին՝ ապականութեան այլեւայլ ձևերուն տակ :

Եւ առաջին գործակցութիւնը կրնայ իրականութիւն մը ըլլալ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ և Հայ Բողոքական եկեղեցիներու միջև :

Մենք հաճոյքը ունեցանք Զատիկի շարժումն Ս. Յակոբի մէջ ողջունելու հայ բողոքականութեան յայտնի դէմքերէն՝ Վեր. Մ. Փափաղեանը, որ անպաշտօն կերպով ճամբորդութիւն մը կ'ընէ Եգիպտոսէն մինչև Սիւրիա եւ Յունաստան : Ան յայտնեց մեզի թէ ինքն կը հաւատայ եկեղեցիներու գործակցութեան եւ հակառակ է մարդորսական ձեռնարկներու :

Վեր. Մ. Փափաղեան շատ շահեկան տեսակցութիւն մը ունեցաւ հոգեւոյս Դուրեան Սրբազանի հետ, և իր հիացումը յայտնեց Ս. Պատրիարքի մասին՝ ծանօթանալուն համար այնքան լայնախոհ և քրիստոնէական բարձր տեսիլներով օժտուած բարձրաստիճան հոգևորականի մը, որ արտօնեց զինքն իր ըսածները կրկնելու Սիւրիոյ Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու Միութեան ժողովին մէջ, Պերութ :

Վստահ ենք որ Վեր. Մ. Փափաղեան տարաւ Դուրեան Սրբազանի պատգամը իր պաշտօնակիցներուն Պերութի ժողովին մէջ՝ պատրաստելու համար գործակցութեան գետինը երկու եկեղեցիներուն միջև :

Ուրախ ենք նաեւ որ նոյն իսկ Ամերիկայի եկեղեցիներու արդի վարիչները մեծ պատերազմէն ետքը չեն հետեւիր նախկին միսիօնարական ուղղութեան : Արեւելքի մէջ քրիստոնէութեան դատը պաշտպանելու համար այսօր անոնք կ'ուզեն ուղղակի օգնել մեր եկեղեցւոյն որպէսզի ան կարենայ գտնել ինքզինքը այնքան հարուածներէ և վտանգներէ ետքը : Անոնք մարդորսութեան յայտնի կամ դադտնի ծրագիրներով չեն մօտենար մեզի : Դիտեն որ Հայ Եկեղեցին չի բողոքականանար, և իրենք ոեւէ շահ չունին Թիւրքիոյ մէջ չափաւարած հայութեան մնացորդը Պաղեստինի և Սիւրիոյ մէջ բողոքականացնելէ : Ընդհակառակը այնպէս կը հաւատան — հին փորձառութիւններու արդիւնքին վրայ հիմնուելով — թէ իրենք օգնելու են այս եկեղեցւոյն, որպէս զի ան, ինչպէս ըսինք, գտնէ ինքզինք, ուժաւորուի ինքն իր մէջը, և մօտաւոր Արեւելքի մէջ կատարէ իր պատմական դերը, իրաւէ ճահաւորումը քրիստոնէութեան՝ այլադան և այլալեզու ցեղերու մէջ :

Այս ոգիով է որ նիյր իսթը, իր Անթիլիասի չէնքերը ձրի տուաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան, որպէս զի այդ Աթոռը ապահով տեղ մը ունենայ կազմակերպուելու, իբրեւ կրօնական հաստատութիւն, իր կաթողիկոսարանովը և իր դպրոցովը, և նոյն իսկ հնգամեայ շրջանի մը համար ալ տարեկան որոշ գումար մը ապահովեց դպրոցի համար, բացի Ամերիկացի օգնական ուսուցչէ մը :

Միևնոյն ոգիով է որ Համաշխարհային Կիրականօրեայ Դպրոցներու Ընկերութիւնը, որ ոչ յարանուանական կազմակերպութիւն մըն է, հերու յատուկ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

մարմին մը զրկեց այս կողմեր խորհրդակցելու համար Հայ Եկեղեցւոյ վերին ներկայացուցիչներուն հետ, թէ ի՞նչ կերպով կրնայ այդ կազմակերպութիւնը օգտակար ըլլալ Հայց. Եկեղեցւոյ, անոր ժողովուրդին կրօնական դաստիարակութեան կողմէն:

Այդ մարմինը երեսօղէմի մէջ տեսակցեցաւ Հոգեւոյս Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքի հետ, Սիւնի Խմբագրապետին հետ, Սիւրիոյ մէջ տեսակցեցաւ Կիլիկիոյ Վհհ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսին հետ, Եղիպատսի մէջ տեսակցեցաւ Առաջնորդ Թորգոմ Սրբազանի հետ, և ասոր հետեանքն եղաւ Կիրակնօրեայ դպրոցներու կազմակերպութեան ձեռնարկը, որուն համար ուսուցչի ամսականը միայն կուտայ Ամերիկա՝ թողլով որ Հայ Եկեղեցին ինքն կազմակերպէ իր կիրակնօրեայ դպրոցները:

Ասոնք քաջալերանքներ են պարզապէս մեզ համար որ մենք օգտուինք մեզի տրուած այս զիւրութիւններէն և մեր հարուածեալ և նուաղեալ եկեղեցին վերակենդանացնենք:

Քրիստոնէական եկեղեցիներու միջև գործակցութեան գեղեցիկ շարժում մըն է ասիկա, բոլորովին հեռի մարդորսական նկատումներէ:

Հին ատեններ Ամերիկայէն միախօսարներ կուգային հոգիներ վրկելու համար: Այսօր Ամերիկայէն միախօսարի տեղ օգնութիւն կը զրկեն մեզի, ըսելով թէ ահա՛ ձեզի դրամ, ուսուցիչ, դուք ալ դրամ գրէք ձեր կարողութեան չափով, կազմակերպուեցէք, եկեղեցական և ուսուցիչ պատրաստեցէք, դաստիարակեցէք ձեր եկեղեցւոյն պղտիկներն ու մեծերը, զօրացուցէք ձեր Մայրենի եկեղեցին:

Երբ Ամերիկային կ'օգնէ մեզի և կը գործակցի մեզի ճիշդ անոր համար որ ինքն հարուստ է, կ'ուզէ բարիք մը ընել այս եղանակով, ինչո՞ւ մենք Հայերս չօգնենք իրարու և աւելի ևս չզօրացնենք մեր նիւթական և բարոյական միջոցները ի նպաստ Մայրենի եկեղեցւոյն, որ Հայութիւնը պահող պաշտպանող միջնաբերդը եղած է միշտ, անոր քաղաքական կեանքին բոլոր ելեւէջներու ընթացքին:

Երբ Ամերիկա կ'օգնէ մեզի, ինչո՞ւ հայ եկեղեցիներ չօգնեն իրարու, ստեղծուած նորադոյն պայմաններու մէջ վեր բռնելու համար իրենց Աւետարանն ու Քրիստոնէութիւնը:

Ներքին համերաշխութիւն և գործակցութիւն, այս պէտք է ըլլայ այսօր Հայ ժողովուրդին նպատակը, կրօնական դեանի վրայ իր կորուստներուն տեղը լեցնելու և միանգամայն իրենց եկեղեցիներուն սպառնացող ներքին վրտանգներուն առաջքը առնելու համար:

